

“Degradēto ainavu plānošana - problemātika, izaicinājumi un pieredze.”

Ainavu arhitekte, LLU profesore, Ainavu arhitektūras un plānošanas
katedras vadītāja Dr.arch. Natalija Ņitavska

Ievads

Degradēto teritoriju atveseļošanas un izmantošanas iespējas

Degradētās, maz izmantotās un pamestās teritorijas (*bijušās rūpnīcu, militārās teritorijas, kultūrvēsturiski objekti, muižu parki, sanatorijas utml.*) ir neizmantots **potenciāls īslaicīgas vai ilglaicīgas publiskās** ārtelpas izveidei ar daudzveidīgām funkcijām

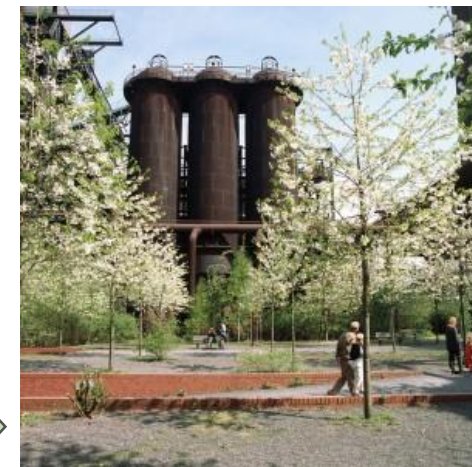
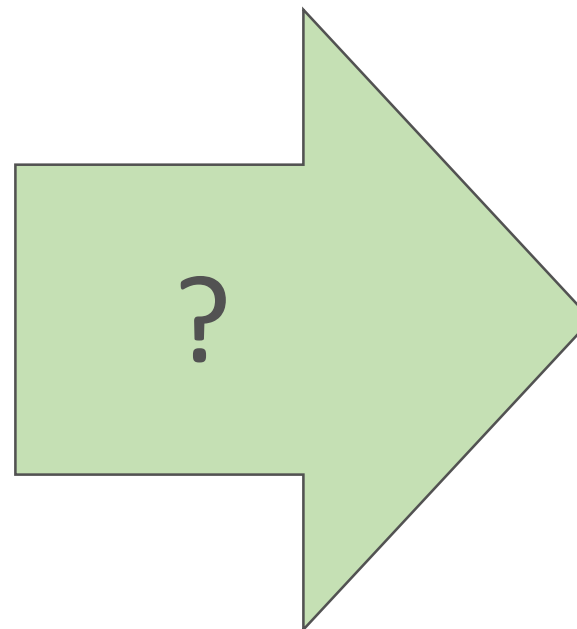

Piesārņotas
teritorijas

Vizuāli degradētas

Bīstamie objekti un
būves

Neizmantotas
platības, bez
funkcijas

Ievads

Degradētas teritorijas ne tikai negatīvi ietekmē vides kvalitāti kopumā, bet arī degradē ainavu **fiziski, vizuāli** un bieži arī **mentāli** – kā nelabvēlīga sabiedrības attieksme pret pamestām un potenciāli piesārņotām teritorijām.

Šī **negatīvā sabiedrības attieksme** bieži pāriet **kognitīvā līmenī**, kad vietas bīstamība un piesārņojums vairs nav aktuāli, bet vietas negatīvā identitāte saglabājas ilgstoši.

levads

Šo situāciju var mainīt **jaunas vietas identitātes radīšana** degradēto teritoriju revitalizācijas procesā.

Degradēto teritoriju sociālie aspekti cieši saistīti ar **vietas identitāti**, kas ir viens no instrumentiem degradēto teritoriju revitalizācijas procesā.

Degradēto teritoriju revitalizācijas pamatprincipi

Ainavas fiziskais stāvoklis:

- *dabas pamatne
- *piesārņojums
- *funkcionālā slodze
- *arhitektoniski telpiskais veidols
- *kultūrvēsturiskā attīstība

Ainavas politiski ekonomiskais stāvoklis:

- * Politiskie lēmumi
- * ekonomiskā situācija
- * blakus reģionu attīstība
- * investoru piesaiste
- * Zemes kadastrālā vērtība

Ainavas sociāli kognitīvais stāvoklis:

- *tradīcijas un kultūra
- *simboli un mitoloģija
- *stereotipi un klišejas
- * Kolektīva atmiņa
- *sociālo un etnisko grupu attiecības
- *vietas nosaukumi, asociācijas
- *indivīda saikne ar vietu, atmiņas

Ainavas jaunas identitātes veidošana

Degradētas teritorijas revitalizācija

1.Etaps – Ainavas fiziskais stāvokļa atveseļošana

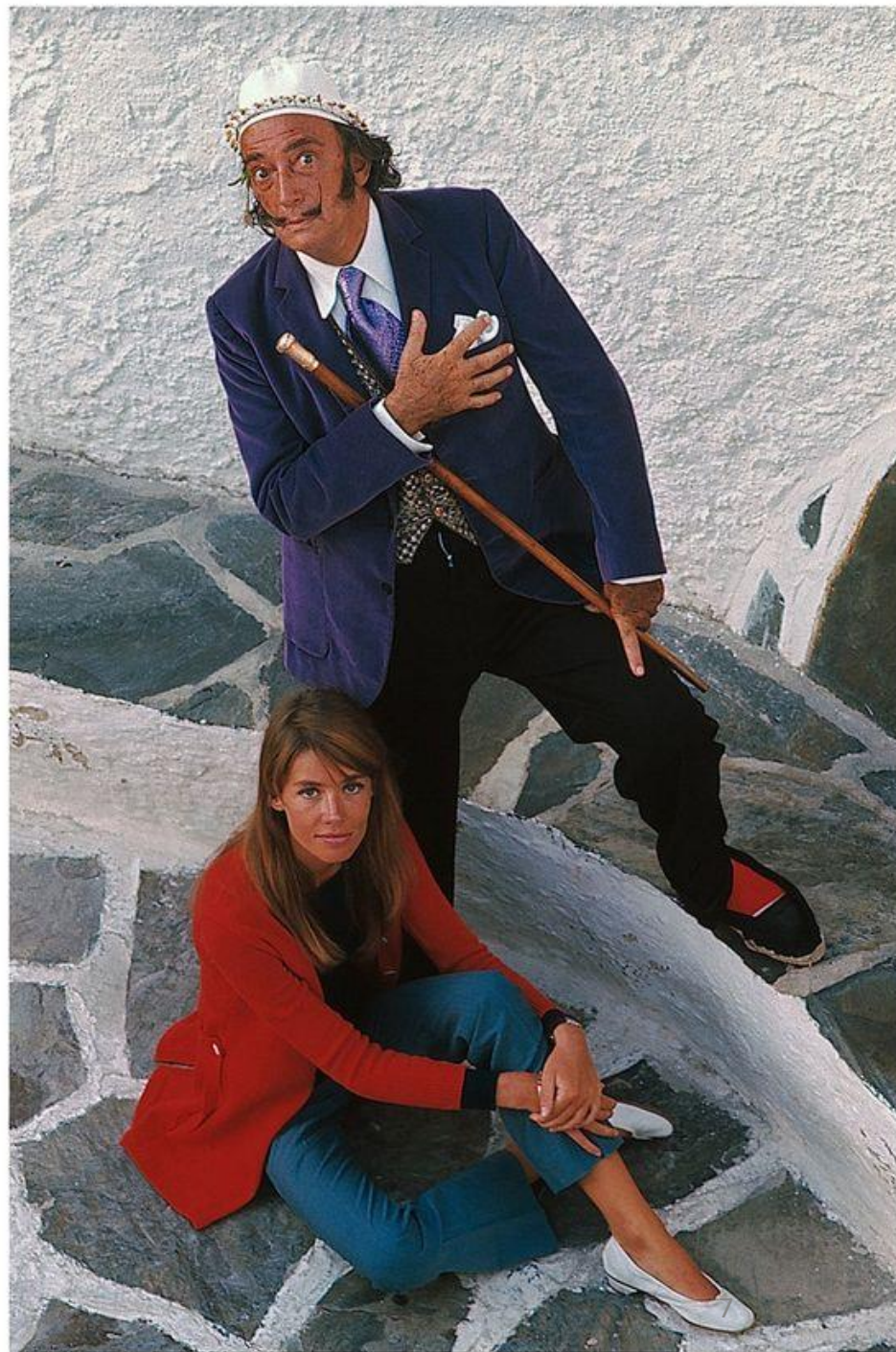
- dabas pamatne – vai ir iespējams atjaunot dabas biotopus?
- Piesārņojums – vai teritorijā ir fiziskais piesārņojums?
- funkcionālā slodze – kādas aktivitātes notiek teritorijā, kādiem mērķiem tā kalpo?
- arhitektoniski telpiskais veidols – kāda ir teritorijas arhitektoniski-telpiskā struktūra?
- kultūrvēsturiskā attīstība – vai teritorijā ir kultūrvēsturiski objekti? Vai bija kādreiz?

2.Etaps –

Ainavas politiski ekonomiskais stāvokļa uzlabošana

- Politiskie lēmumi – kāda ir politiskā griba attīstīt degradētas teritorijas?
- ekonomiskā situācija – vai ir pieejami finanšu instrumenti?
- blakus reģionu attīstība – kā to darīt sadarbojoties ar kaimiņiem?
- investoru piesaiste – kāda pievilcīga situācija investoriem?
- zemes kadastrālā vērtība – teritorijas kadastrālas vērtības un atrašanās vietas aspekti?

3. Etaps – Ainavas sociāli kognitīvais stāvokļa revitālizācija

- tradīcijas un kultūra – kādas ir mūsu lokālās īpatnības?
Atšķirības?
- simboli un mitoloģija – tikai lokālā līmenī izprotami simboli,
senču zināšanas utt.? Vai neesam pretrunā? Kā varam
izmantot?
- stereotipi un klišejas – vai tas «modelis» strādās pie mums?
Vai spēsim pieņemt?
- Kolektīva atmiņa – kas mums traucē pieņemt un izprast
jaunākas metodes degradēto teritoriju izmantošanā?
- sociālo un etnisko grupu attiecības – vai tās nerādīs
papildus konfliktus? Vai spēsim realizēt konfliktu
mazināšanas politiku?
- vietas nosaukumi, asociācijas – palīgs jaunas identitātes
radīšanai? Vai ignorēt?
- indivīda saikne ar vietu, atmiņas – tolerance attīstot
teritoriju ar kādu mēs iedzīvotājiem mainīsim šīs saiknes ar
vietu?

Sabiedrības iesaistīšana

Runājot par degradēto teritoriju revitalizāciju, jāatzīst, ka **sabiedrības iesaistīšana šajā procesā** var sniegt daudz vairāk par sabiedrības interešu un vajadzību noteikšanu.

Izprotot sabiedrības un degradētās teritorijas **fizisko un mentālo saskarsmi**, ir iespējams veiksmīgāk realizēt jaunas vietas identitātes veidošanos kontekstā ar teritorijas turpmāko attīstību.

Sabiedrības iesaistīšana

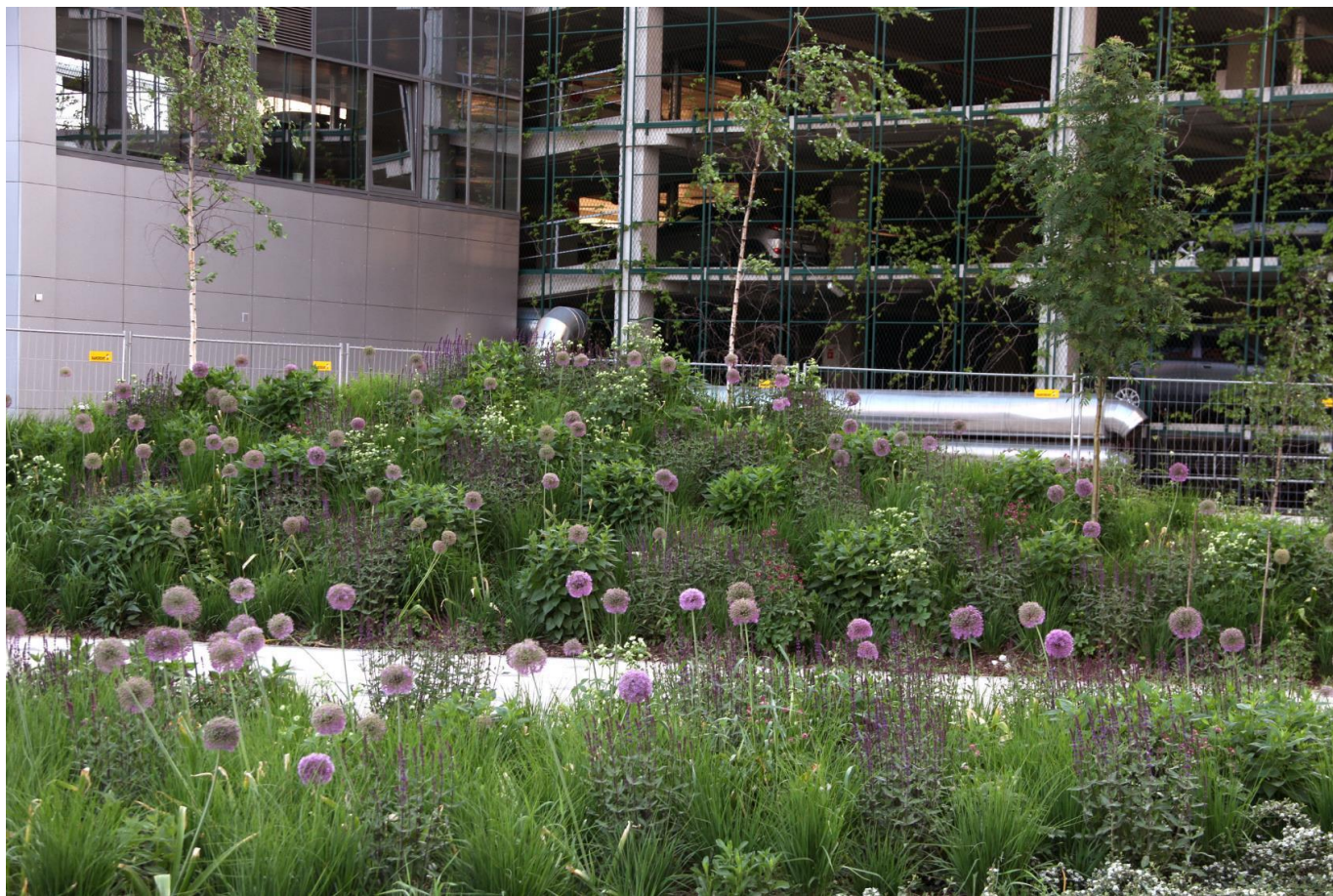
Pozitīvas jaunas identitātes veidošanu var veicināt **piederības sajūtas** veidošanās iedzīvotājos – lai iedzīvotāji var justies **kā paši savas pilsētas saimnieki**, kas labvēlīgi ietekmē dažādus ekonomiskos procesus.

Vietas ekoloģija un adaptācija klimata pārmaiņām

Dabīgums

- «Dabīga rakstura» stādījumi, ņemot vērā vietējos apstākļus

Jaunā Teika. Uzņēmums Alps. Attēli no www.alps.archi

Vieta ekoloģija un adaptācija klimata pārmaiņām

Zālieni un zālāji

- Uzturēšanas izdevumu samazināšana
- Vietējās ekoloģijas uzlabošana

Igaunijas Nacionālais mākslas muzejs
www.em.ee

Vieta ekoloģija un adaptācija klimata pārmaiņām

Ilgspējīga lietus ūdeņu apsaimniekošana

Pēc projekta
īstenošanas

Rūjienas kultūras nams, uzņēmums Alps.
Attēli no www.alps.archi; www.imd.lv

Pirms projekta
īstenošanas

Vietas ekoloģija un adaptācija klimata pārmaiņām

Ilgspējīga lietuss ūdeņu apsaimniekošana

Vuores, Somija, 2018

Vietas ekoloģija un adaptācija klimata pārmaiņām **Ilgspējīga lietuss ūdeņu apsaimniekošana**

Vuores, Somija, 2018

Vieta ekologija un adaptācija klimata pārmaiņām

Ilgspējīgas sadzīves notekūdeņu attīrīšanas sistēmas

Mākslīgās mitrzemes - risinājumi mazākām
apdzīvotajām vietām, kur centralizētās kanalizācijas
sistēmas izbūve ir dārga

Vuores, Somija, 2018

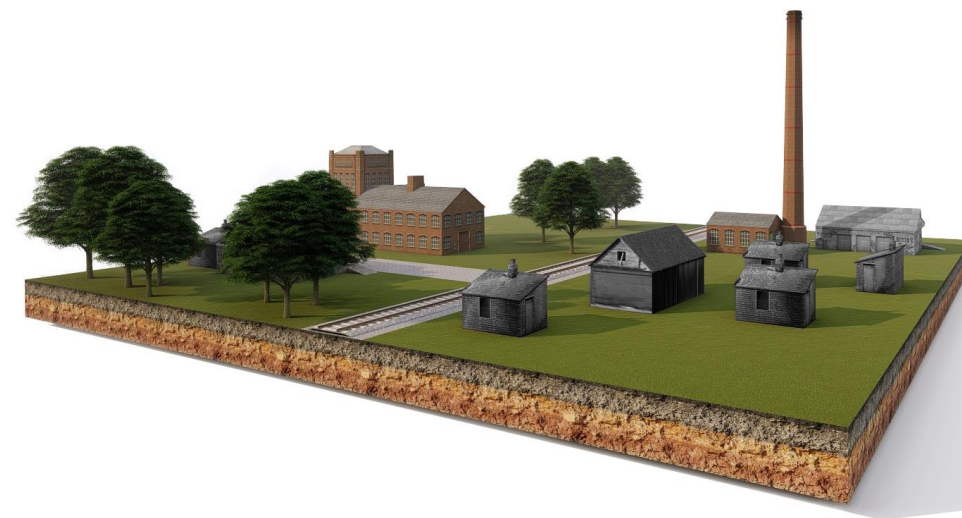
Vietas ekoloģija un adaptācija klimata pārmaiņām

Ilgspējīga lietus ūdeņu apsaimniekošana

Punktveida objektu saglabāšanas stratēģija

Izmantojama, kad lielākā daļa kādreizējo arhitektonisko objektu (noliktavas, dzīvojamās būves, skatu torņi, tehnoloģiskās būves) un infrastruktūras objekti (ceļi, dzelzceļa līnijas) nav saglabājušies labā stāvoklī un nav iespējams saglabāt visu telpisko struktūru, kas kādreiz bija izveidota. Šādos gadījumos izvēlas atstāt un atjaunot arhitektoniski izteismīgus objektus, kas viegli nolasāmi ainavā un kas var kalpot par jaunas identitātes pamatu – skursteņi, skatu torņi, dzelzceļa līnijas, angāri ar neparastu arhitektūru vai liela mēroga objekti. Nākotnē šiem objektiem tiks atvēlēta centrālā lomā revitalizācijas procesā, un ap viņiem tiks veidotas jaunas telpiskās struktūras ar jaunu funkciju, bet saglabājot vietas raksturu un tradicionālos materiālus vai formas.

Piemērs:

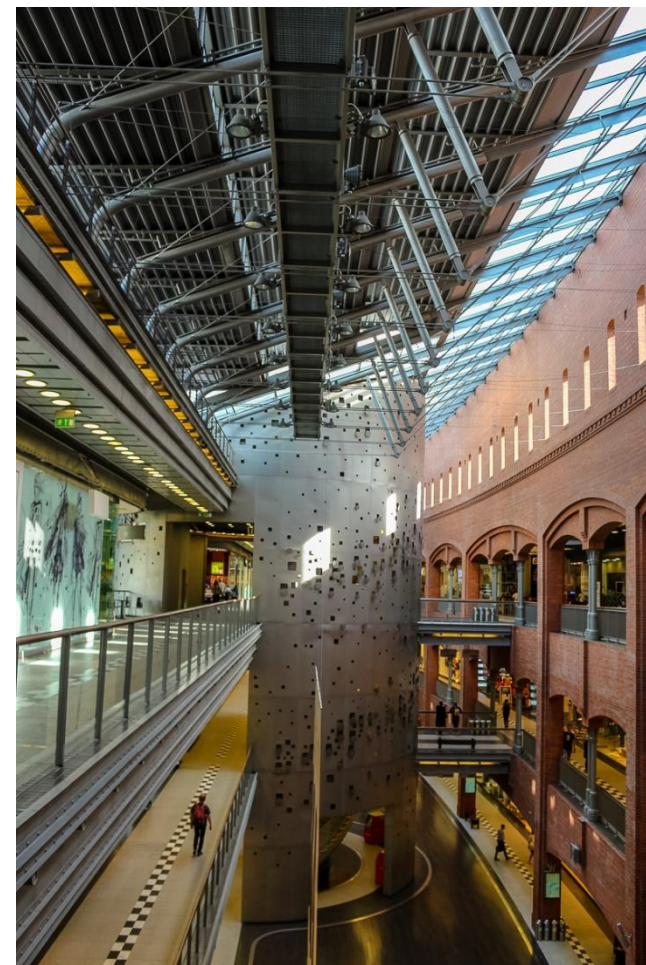
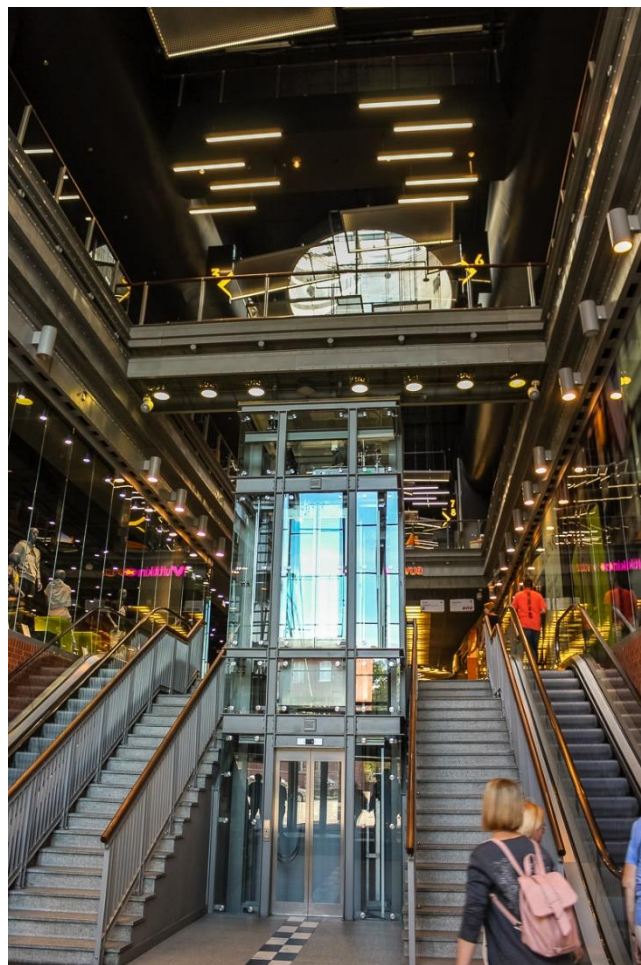
Iepirkšanas centrs Poznaņā “Vecais Brūveris” (*Stary Browar in Poznań*) veidots kā mūsdienīgs mākslas un iepirkšanas centrs Poznaņas pilsētas centrālajā daļā. Šī objekta galvenā dominante ir vecais skurstenis, kas arī kalpo par vietas identitātes simbolu. Diemžēl daudzas būves no šī objekta nebija iespējams saglabāt, tāpēc ap veco skursteni veidota modernas arhitektūras piebūve.

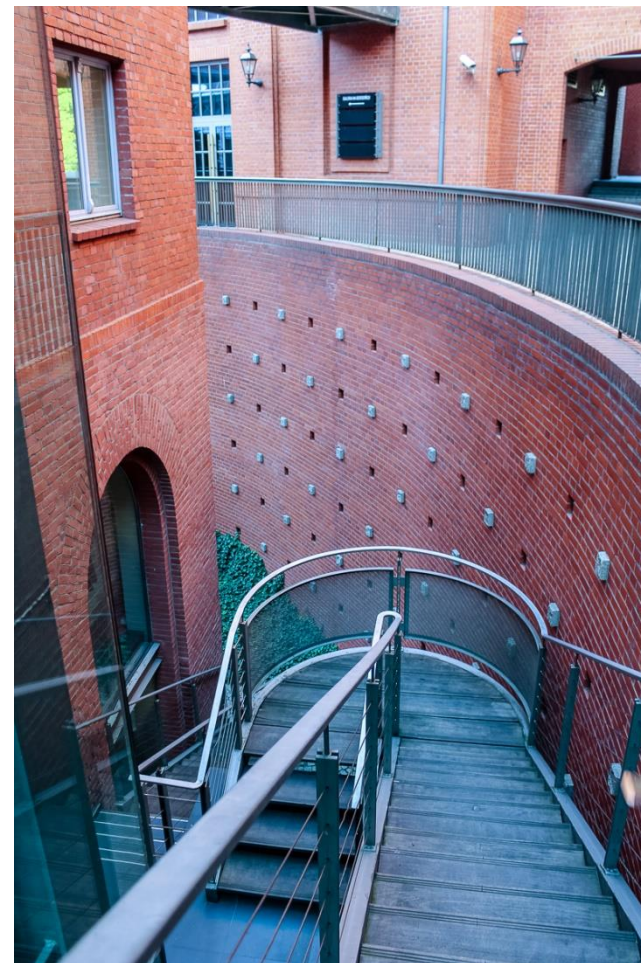
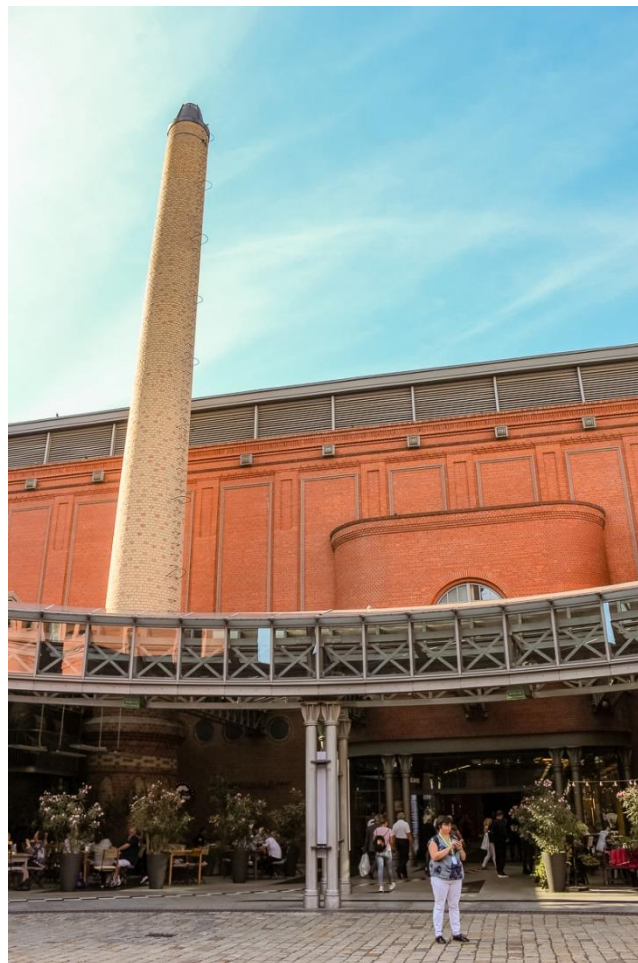
Iepirkšanas centrs Poznaņā “Vecais Brūveris”

Iepirkšanas centrs Poznaņā “Vecais Brūveris”

Iepirkšanas centrs Poznaņā “Vecais Brūveris”

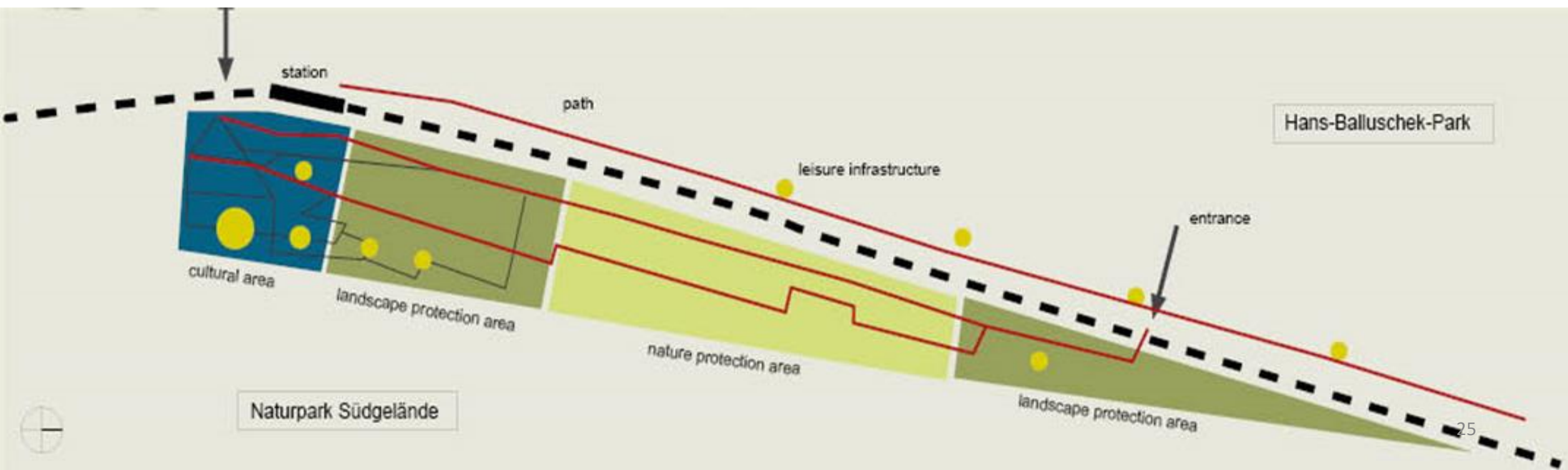

Iepirkšanas centrs Poznaņā “Vecais Brūveris”

Piemērs:

Šöneberger parks Berlīnē (Schöneberger Südgelände park) pēc ilgstošas neizmantošanas ieguva jaunas kvalitātes – kādreizējā dzelzceļa mezglā aktīvi attīstījās veģetācija, kas pārņēma lielu daļu rūpnieciskās teritorijas infrastruktūras, veidojot “urbāno džungļu mežu”. Lai būtu iespēja saglabāt jaunizveidoto biotopu, daudzviet nav likvidēta kādreizēja infrastruktūra un parkam saglabājas lineāra telpiskā struktūra un vairākas būves ar dominējošu torni.

Šoneberger parks Berlīnē

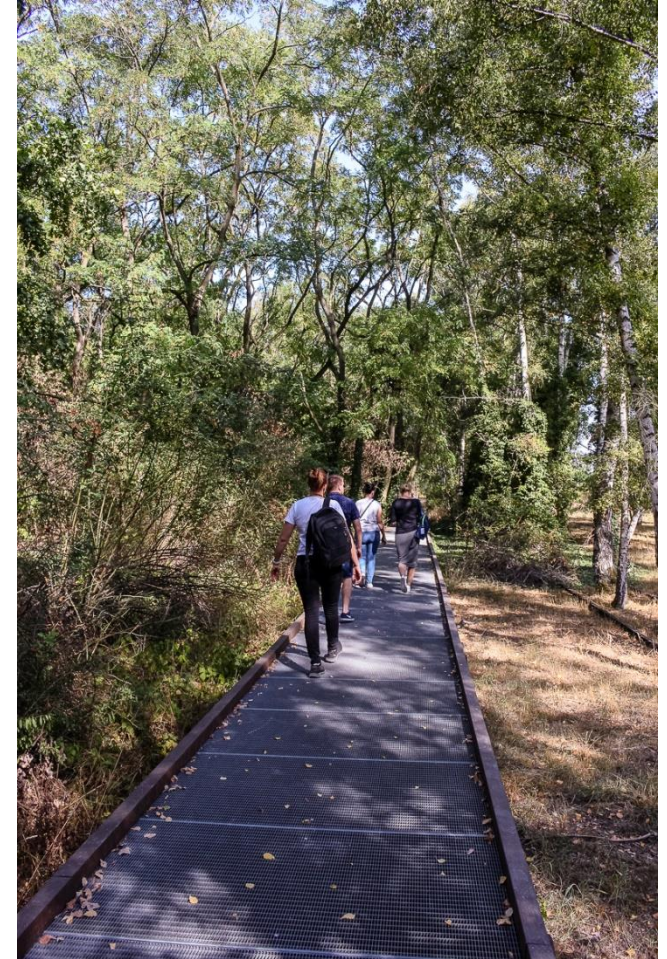
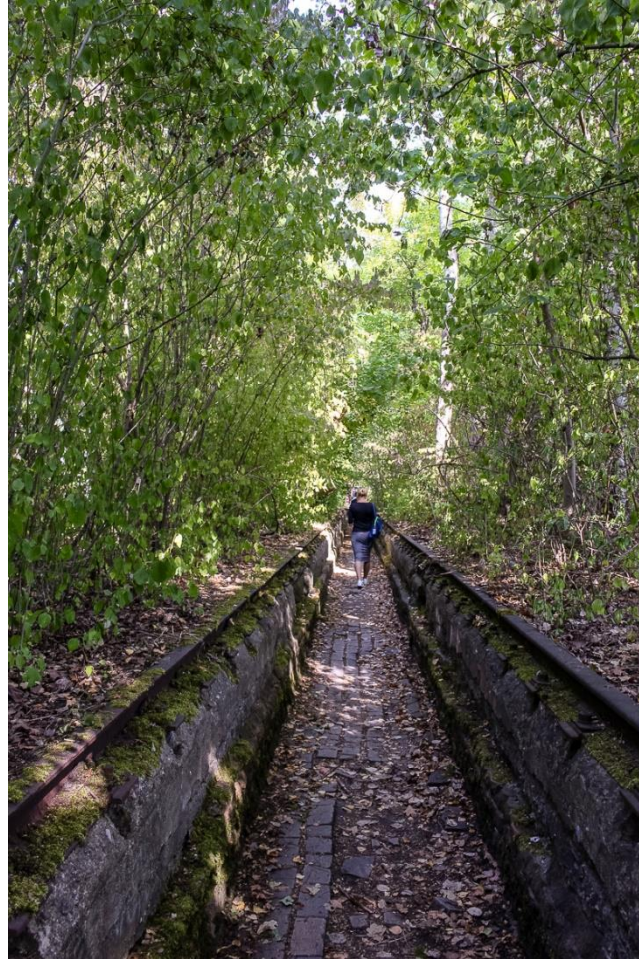
Šoneberger parks Berlīnē

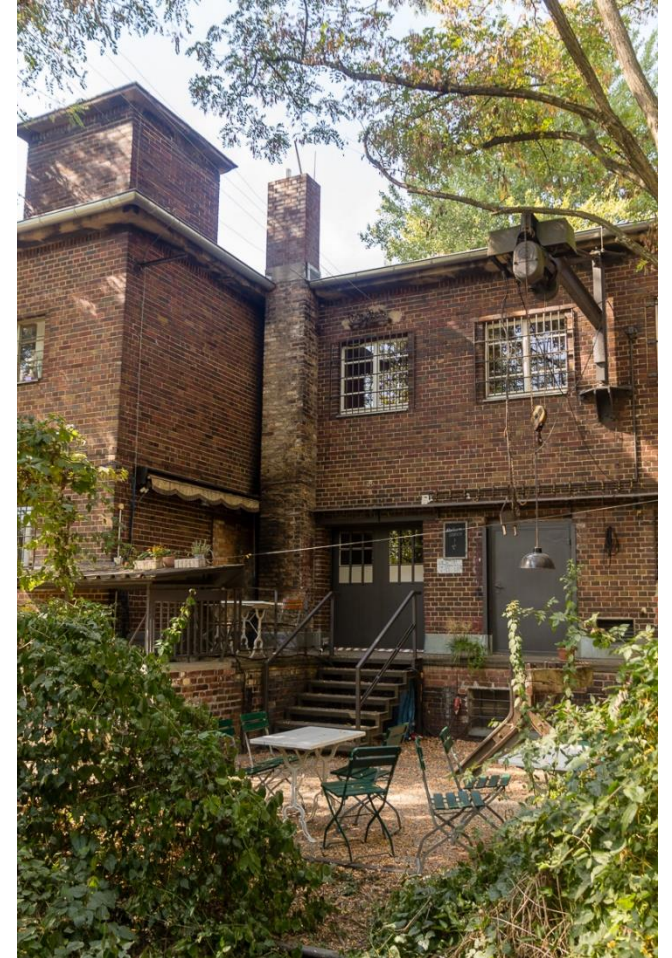
Šoneberger parks Berlīnē

Šoneberger parks Berlīnē

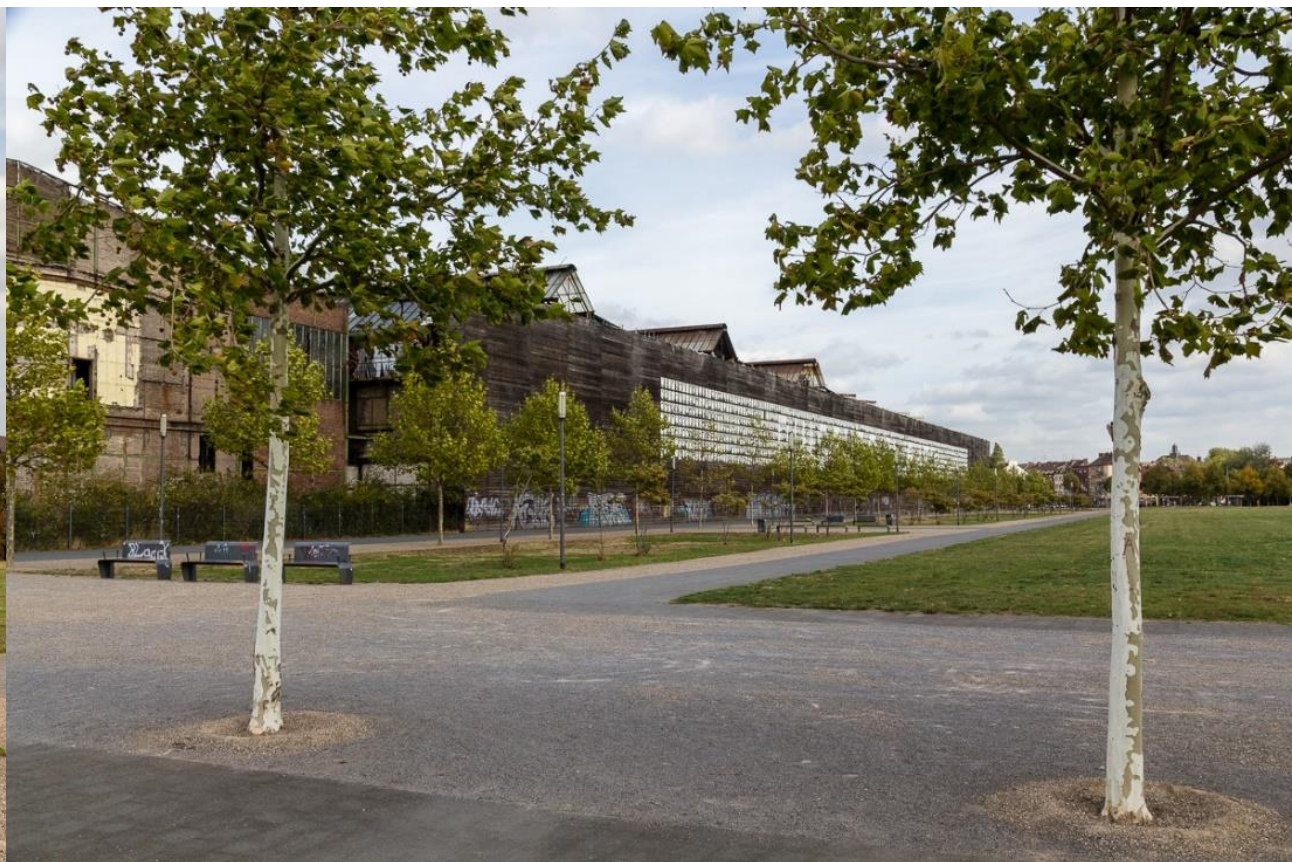
Šoneberger parks Berlīnē

Reinas parks Duisburgā (Rhine park) atrodas upes krastā un atver iedzīvotājiem piekļuvi pie upes ainavām, piedāvājot rekreācijas iespējas visām paaudzēm. No kādreizējās rūpnieciskās teritorijas bija iespējams saglabāt tikai punktveida objektus, kas nav izmantojami kā telpas, bet gan tikai kā vietas identitātes iezīmes un simboli.

Reinas parks Duisburgā

Reinas parks Duisburgā

Reinas parks Duisburgā

Reinas parks Duisburgā

Reinas parks Duisburgā

Telpiskas struktūras saglabāšanas stratēģija

Izmantojama, kad lielākā daļa no arhitektoniskiem objektiem un daļa no infrastruktūras objektiem ir saglabājama, pielāgojot tos jaunai funkcionālajai slodzei.

Piemērs:

Izklaides un iepirkšanās centrs “Manufacture”, kas atrodas Polijas pilsētā Lodžā. Privātais investors bijušās audumu rūpnīcas teritorijā 27 hektāros attīstīja jaunu pilsētas centru, saglabājot un rekonstruējot lielo daļu no rūpniecības būvēm, kas kopumā saglabā un attēlo visu rūpniecības teritorijas telpisko struktūru.

Izklaides un iepirkšanās centrs “Manufacture”, Polija

Izklaides un iepirkšanās centrs “Manufacture”, Polija

Izklaides un iepirkšanās centrs “Manufacture”, Polija

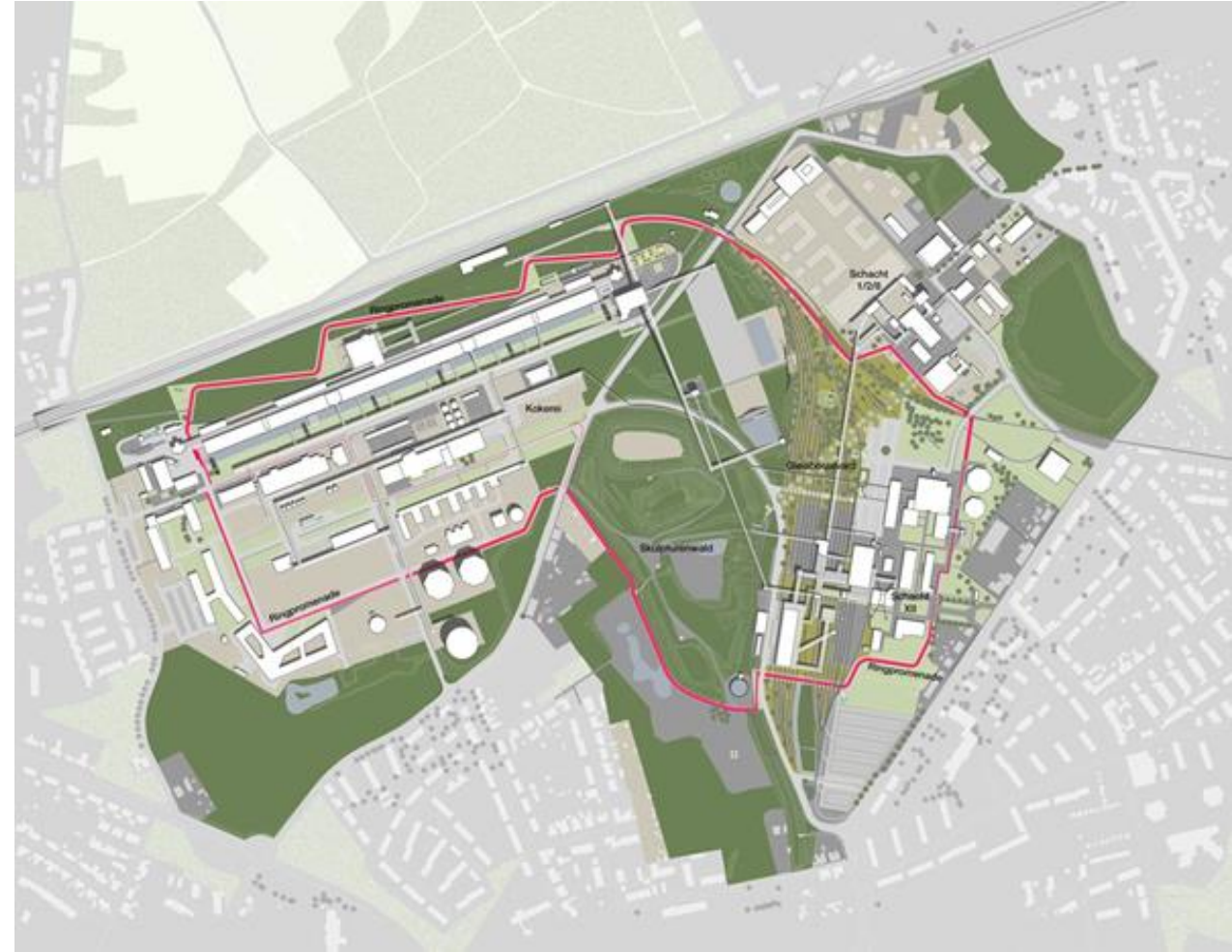

Izklaides un iepirkšanās centrs “Manufacture”, Polija

Piemērs:

Colferaines parks Esenē

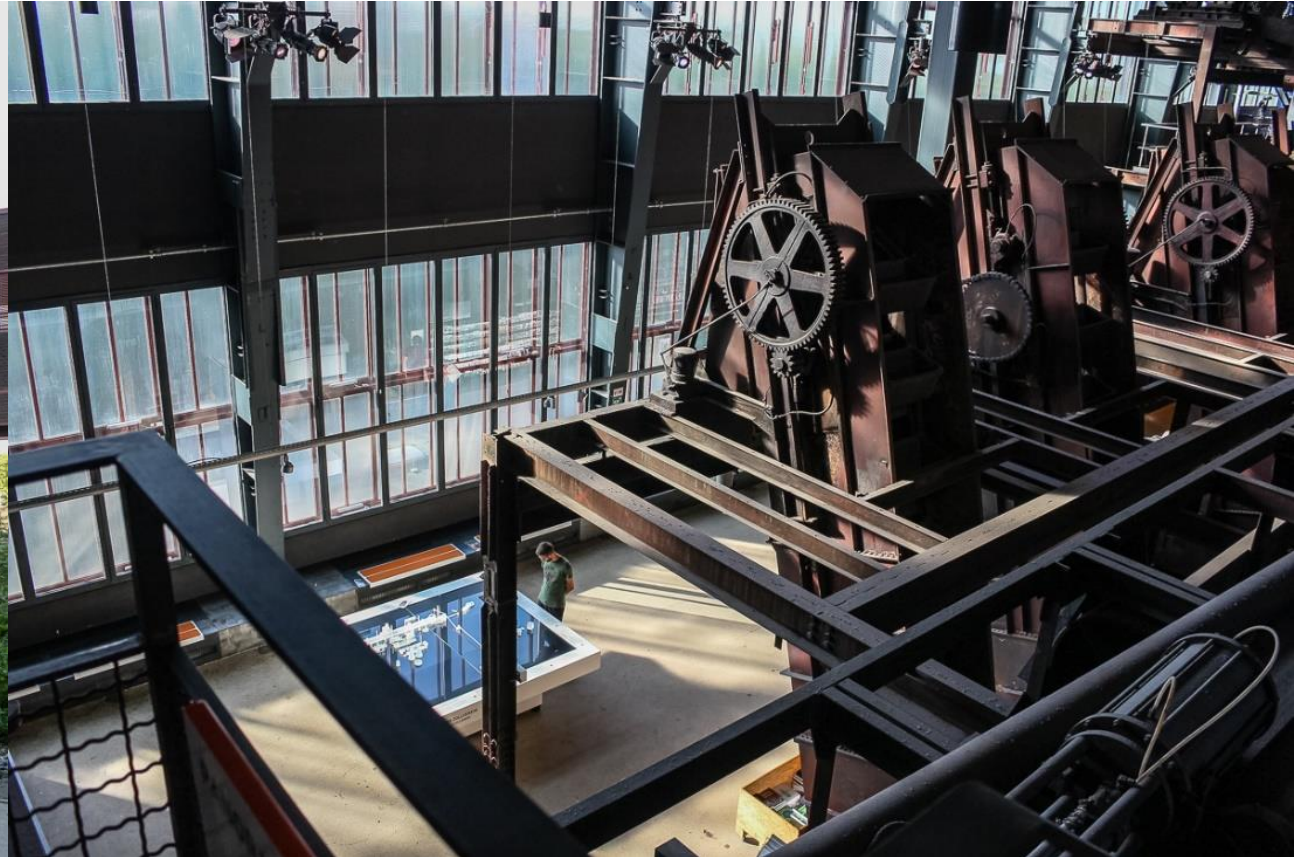
(Zollverein park) ir saglabājis kādreizējās ogļu pārstrādes rūpnīcas struktūru – ar lielākām būvēm un dzelzceļa līnijām. Viena no tehniskā rakstura būvēm kļuva par Vācijas Rūras reģiona visu rūpniecisko teritoriju revitalizācijas atpazīstamo simbolu.

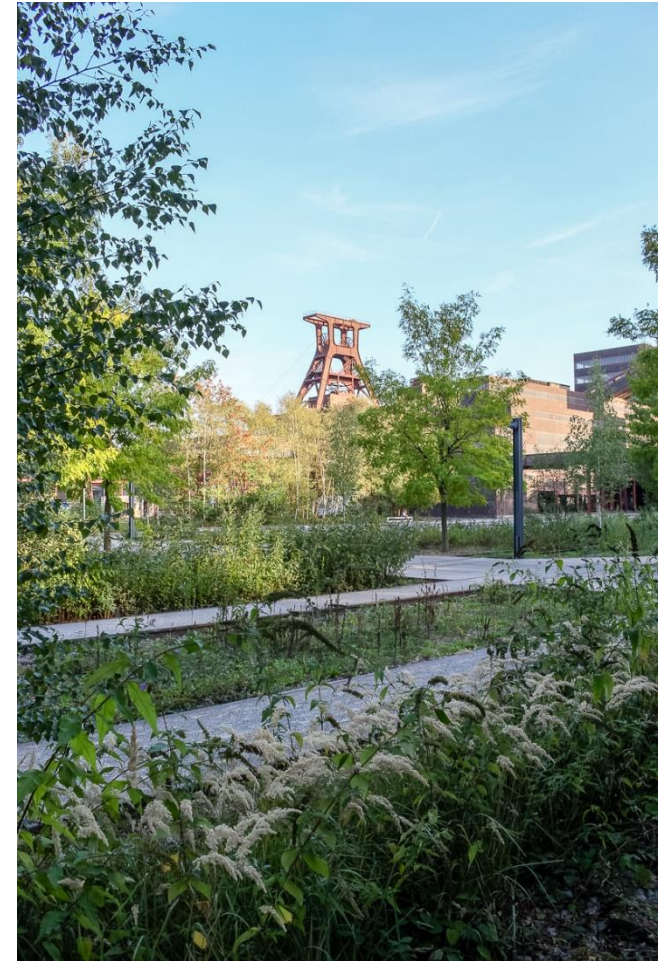
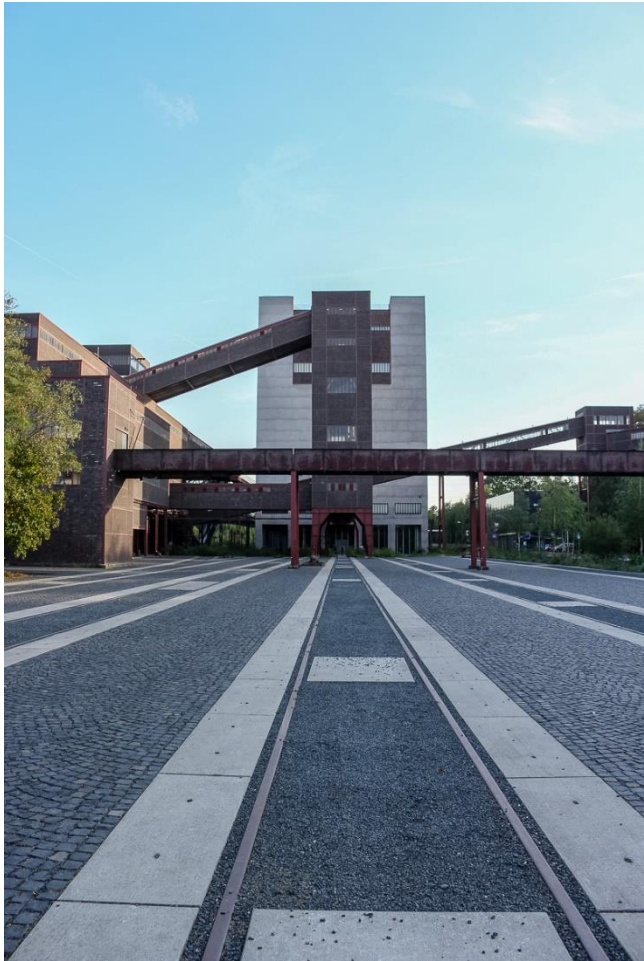
Colferaines parks Esenē

Colferaines parks Esenē

Colferaines parks Esenē

Colferaines parks Esenē

Colferaines parks Esenē

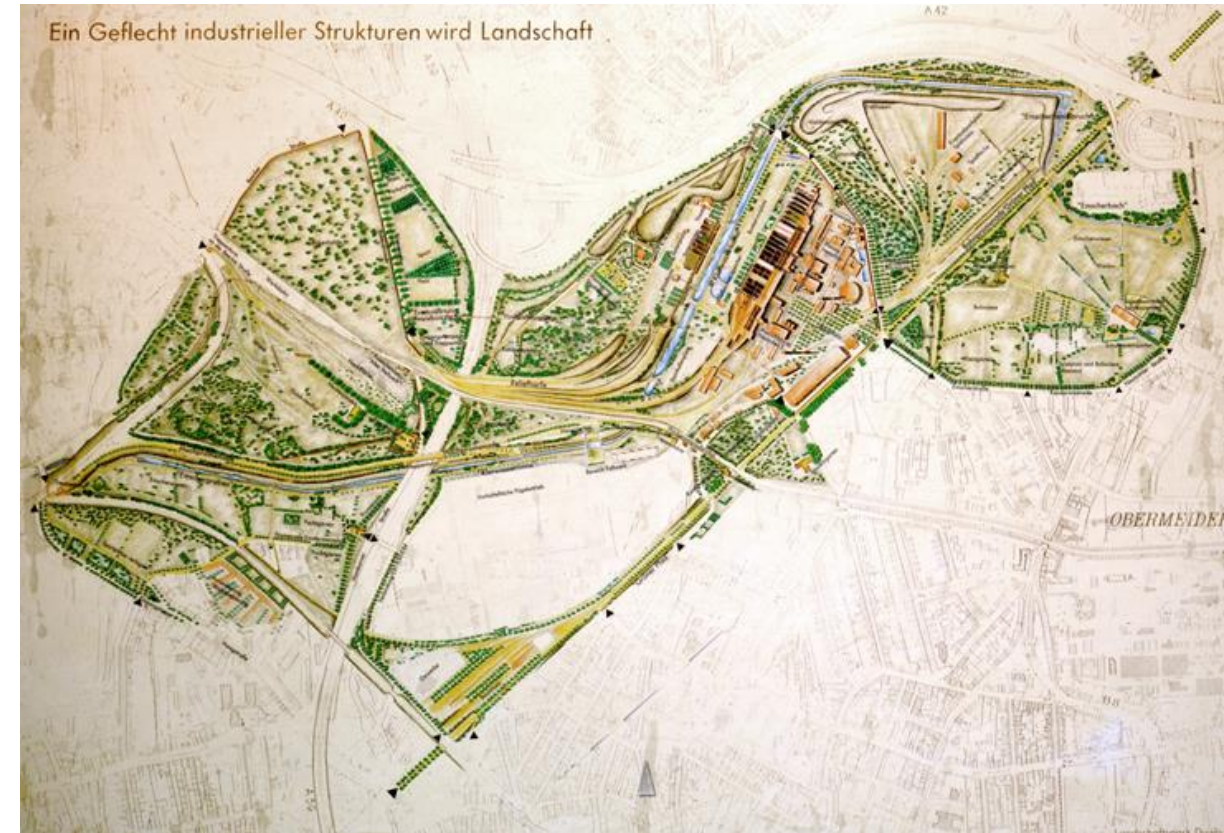

Colferaines parks Esenē

Piemērs:

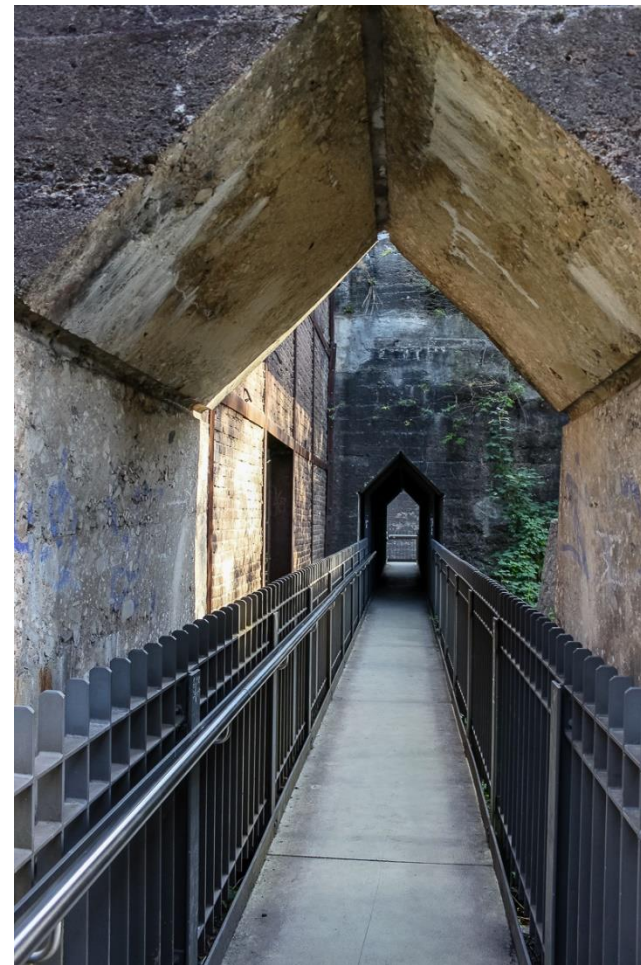
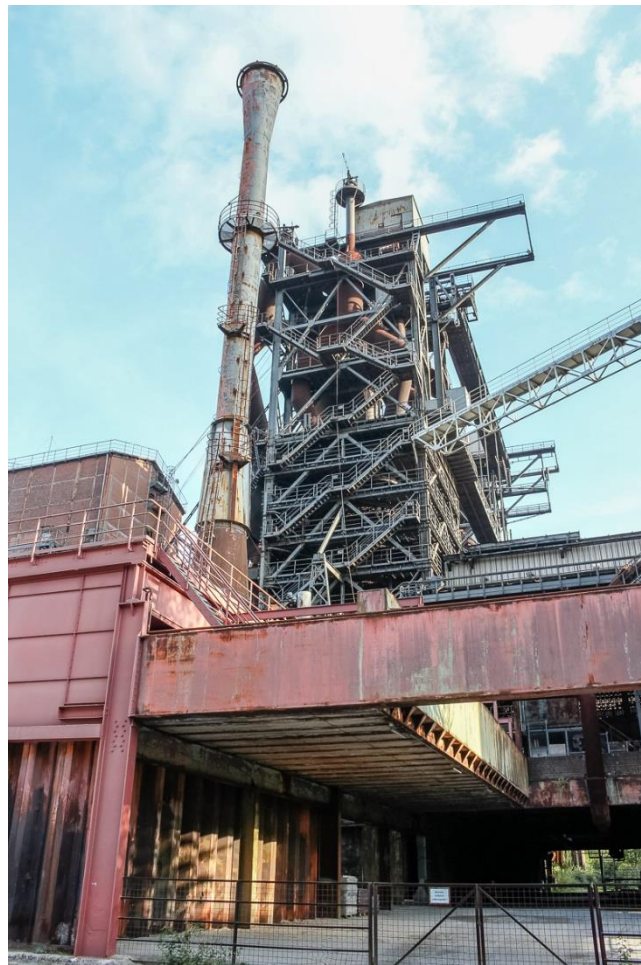
Ainavu parks Duisburgā (Landschaftspark Duisburg Nord) kādreiz kalpojis kā ogļu pārstrādes uzņēmums ar plašu teritoriju (220 ha), bet, sākot ar 1992. gadu, ieguva jaunu funkciju, saglabājot savu telpisko struktūru – gan lielāko daļu no tehniskajām būvēm, gan infrastruktūras objektus. Šobrīd būves kalpo gan privātiem, gan korporatīviem pasākumiem, bet teritorija atvērta apmeklētājiem kā plašs ainavisks parks ar tehniskām būvēm, teritorijas simboliem, kas cieši savijas ar mākslu.

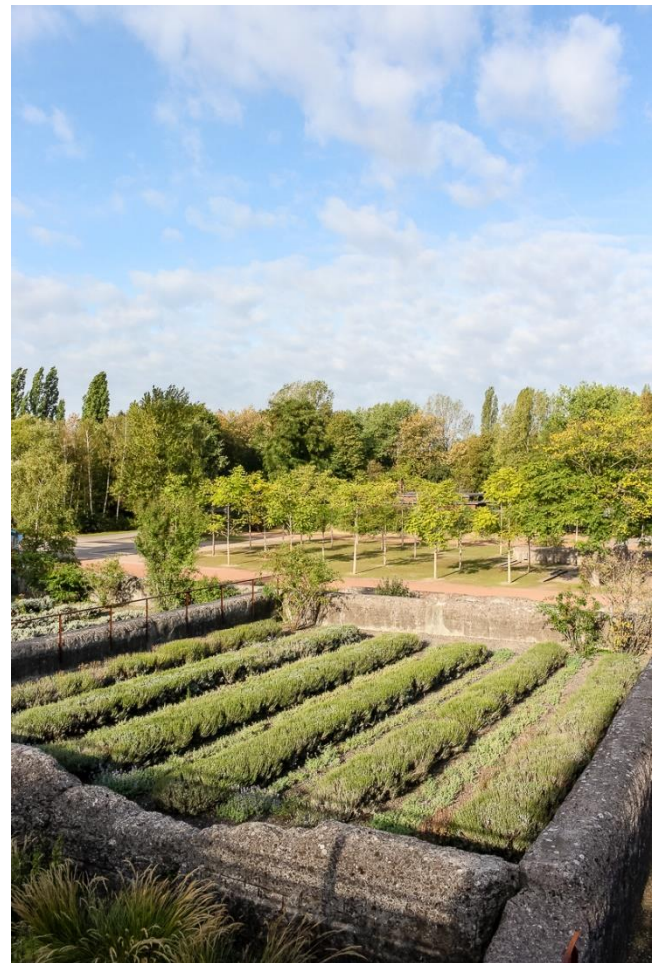
Ainavu parks Duisburgā

Ainavu parks Duisburgā

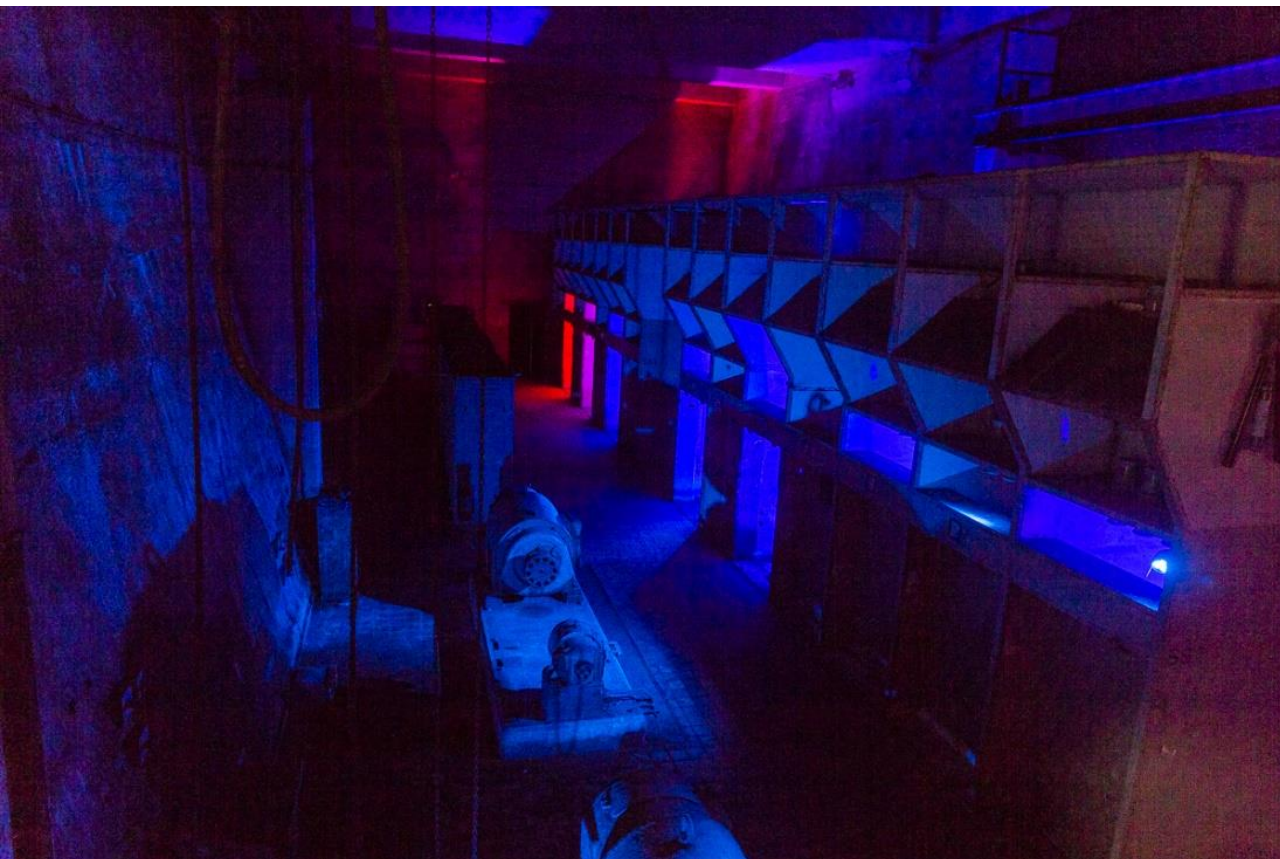
Ainavu parks Duisburgā

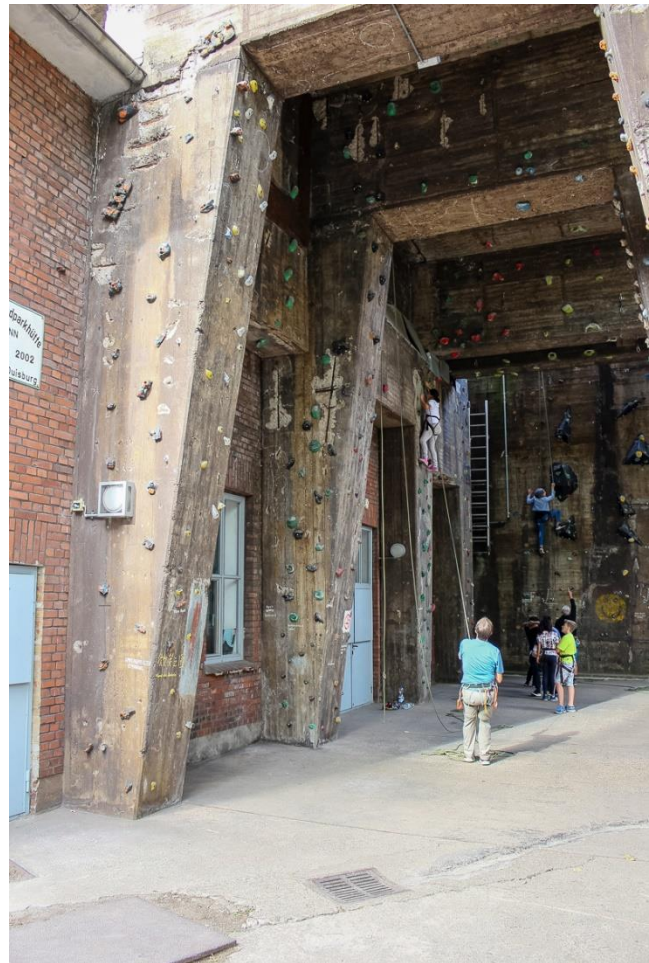
Ainavu parks Duisburgā

Ainavu parks Duisburgā

Ainavu parks Duisburgā

Ainavu parks Duisburgā

Glaisdreiek Parks Berlīnē

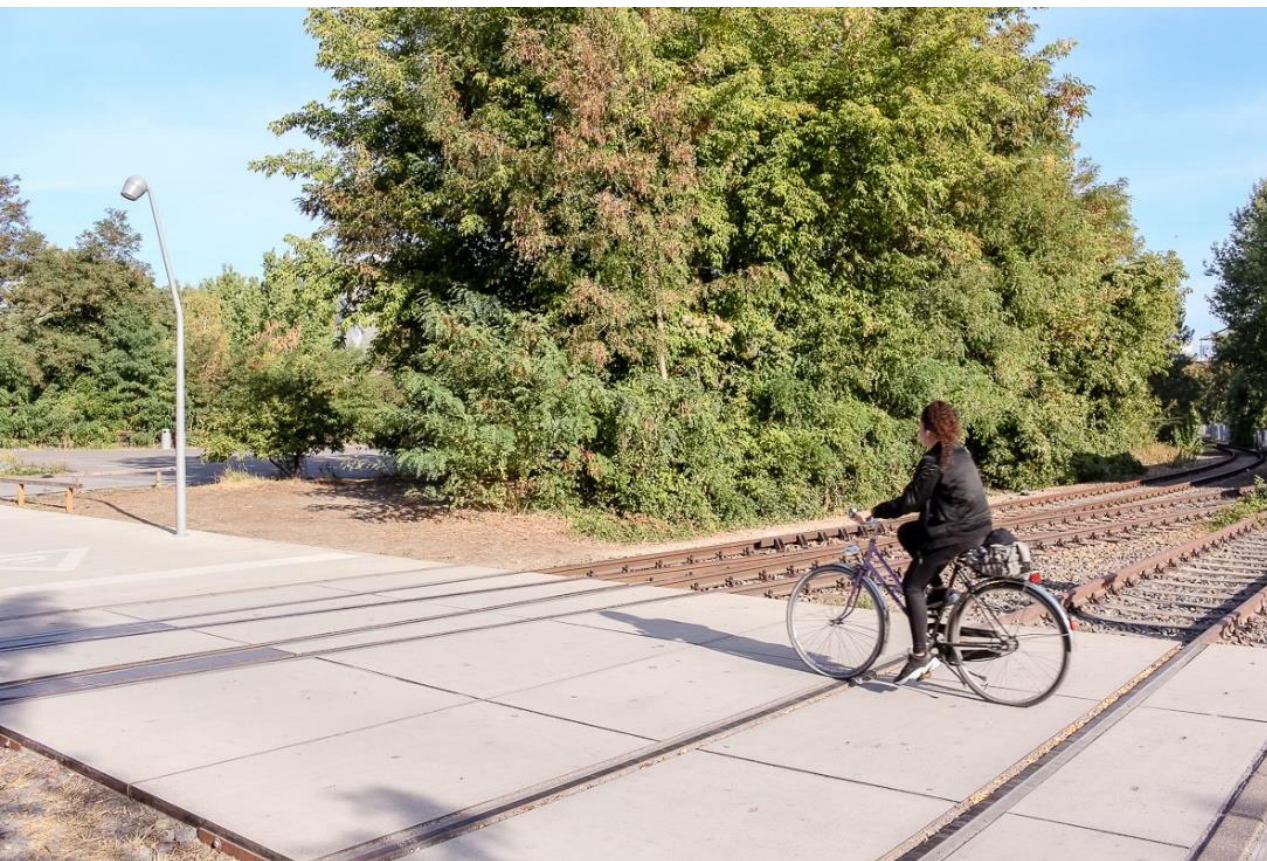
Gleisdreieck) veidots kādreizējā dzelzceļu depo vietā. Tā kā lielāko teritorijas daļu veidoja dzelzceļa līnijas un dažāda rakstura būves, tad tika pieņemts lēmums saglabāt tikai atsevišķus objektus no kādreizējās infrastruktūras – dažas līnijas un atsevišķas būves, kur tagad izvietots muzejs un mākslinieku darbnīcas, kā arī publisko aktivitāšu punkti. Kā galveno ieguvumu te var minēt atgūto pilsētas daļu savienojumu, ko tagad aktīvi izmanto iedzīvotāji un plašas apstādījumu teritorijas.

Glaisdreiek Parks Berlīnē

Glaisdreiek Parks Berlīnē

Glaisdreiek Parks Berlīnē

Glaisdreiek Parks Berlīnē

Glaisdreiek Parks Berlīnē

Glaisdreiek Parks Berlīnē

Piemērs:

Degradēto teritoriju revitalizācijas piemērs

Interreg Latvijas –Lietuvas pārrobežu sadarbības programmas 2014-2020 projekts

Innovative brownfield regeneration for sustainable development of cross-border regions (BrownReg)

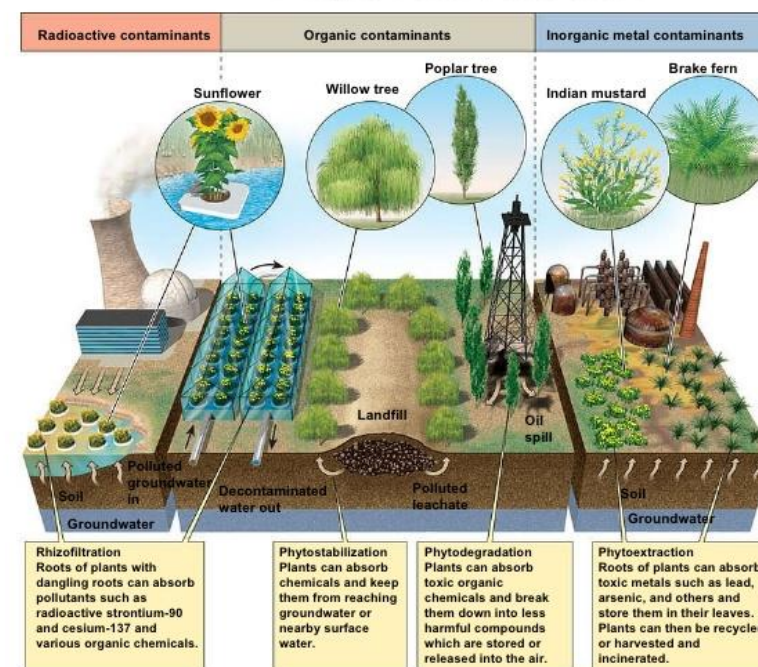
<https://www.facebook.com/brownreglatlit/>

<https://twitter.com/BROWNREG1>

<http://www.llu.lv/lv/projekti/apstiprinatie-projekti/2018/inovativa-degradeto-teritoriju-regeneracija-parrobezu-regionu>

<http://latlit.eu/lli-325-brownreg/>

Phytoremediation

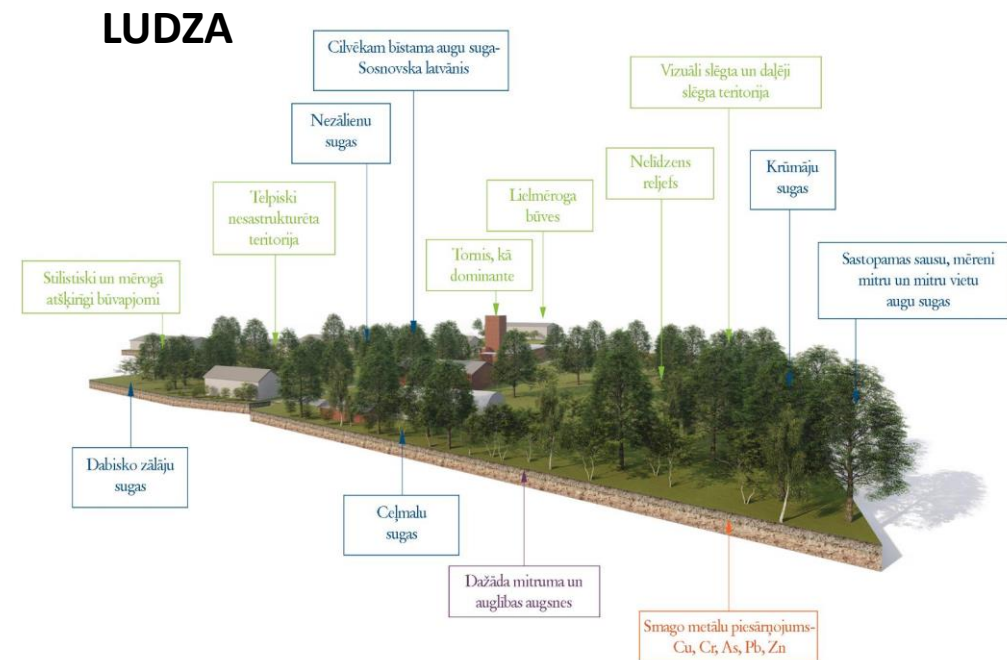
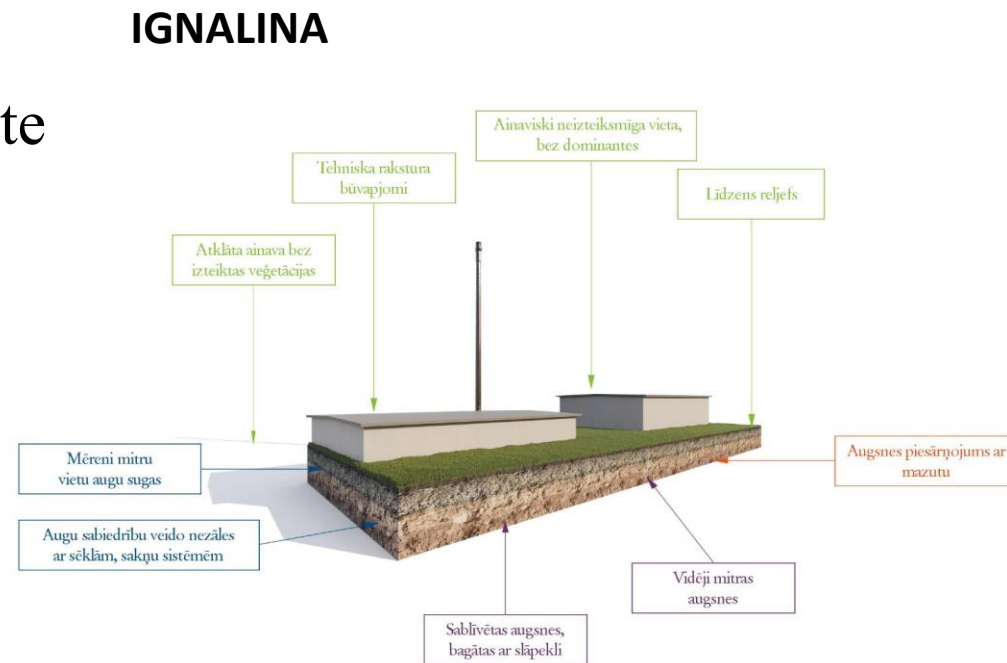
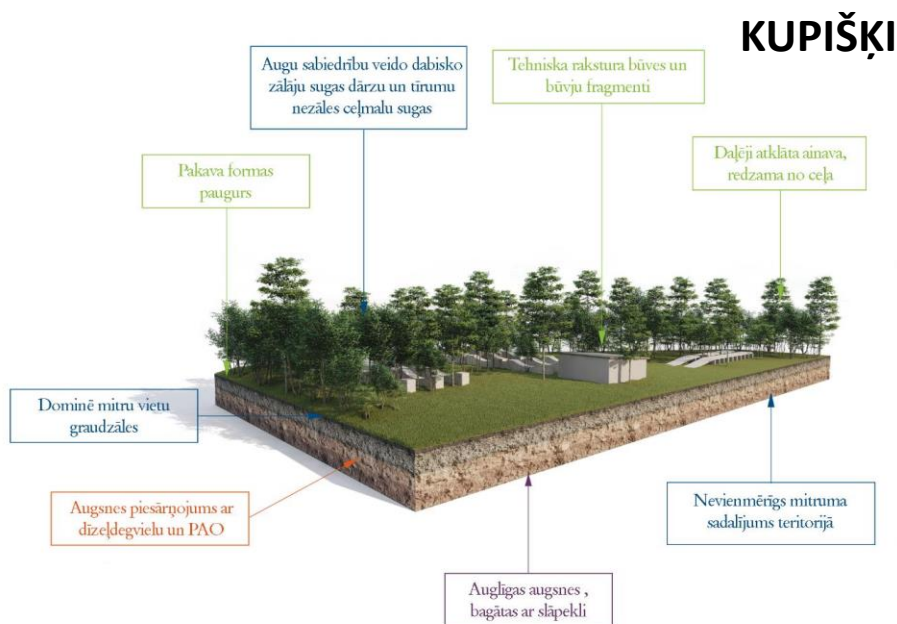

• Projekta partneri

- Latvijas Lauksaimniecības universitāte (vadošais partneris)
- Kupišķu pašvaldība (LT)
- Ludzas pašvaldība (LV)
- Ignalīnas pašvaldība (LT)

• Projekta īstenošanas laiks

1.03.2018.-31.08.2019.

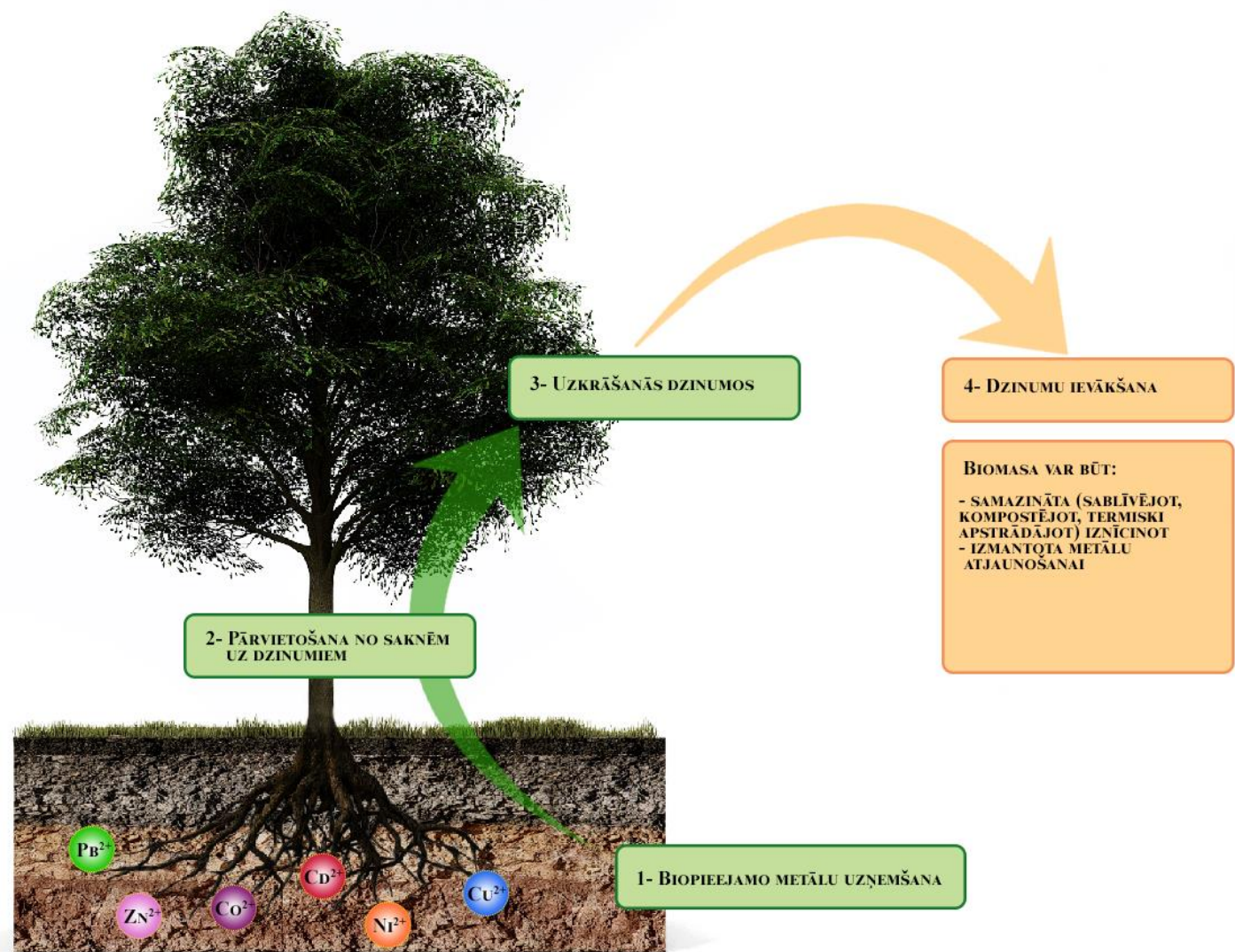

Teritoriju esošā situācija – 3 pilotteritorijas – Ludza, Kupišķi, Ignalina

Projekta mērķis ir, sadarbojoties Latvijas un Lietuvas pašvaldībām un zinātniskajai institūcijai, apgūt, ieviest un popularizēt jaunu pieredzi inovatīvai, uz vietējiem apstākļiem balstītai un videi draudzīgai degradēto teritoriju revitalizācijai. Projektā Latvijā – Lietuvā tiks izmantota inovatīva **fitoremediācijas metode** piesārņotu augšņu attīrīšanai.

Fitoremediācijas metode

Nr.p.k.	Augu latviskie nosaukumi	Augu latviskie nosaukumi	Augu angļiskie nosaukumi	Attēls
Zona A 400 m2				
1	Lolium x boucheanum syn. Lolium x hybridum	Hibrīdā airene	Hybrid Ryegrass	
2	Lolium perenne	Ganību airene	Perennial Ryegrass	
3	Medicago sp.	Lucerna	Barre clover	
4	Helianthus annuus	Vasaras saulgrieze jeb saulespuķe	Sunflower	
5	Trifolium pratense	Sarkanais āboliņš	Red Clover	
Zona B 200 m2				
6	Iris pseudocorus L.	Purva skalbe	Yellow Iris	
7	Salix (dasyclados) burjatica 'Monika'	Vilainzaru kārkls	Willow	
8	Salix (dasyclados) burjatica 'Visvaldis'	Vilainzaru kārkls	Willow	
9	Salix smithensis	Šmita kārkls	Willow	
10	Salix viminalis	Kūdrīņu kārkls	Basket Willow	

Aktivitātes

- Izglītošanās;
- Teritoriju sakārošana, bīstamo būvju nojaukšana;
- Fitoremediācijas augu stādīšana;
- Attīstības scenāriju izstrāde;
- Ekspedīcijas Polijā un Vācijā;
- Grāmatas izdošana;

INNOVATIVE BROWNFIELD REGENERATION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF CROSS-BORDER REGIONS

BrownReg LLI-325

Interreg Latvija-Lietuva pārrobežu sadarbības programmas 2014-2020 projekts

[http://www.vbf.llu.lv/sites/vbf/files/2019-12/Gramata -
_vadlinijas_compressed.pdf](http://www.vbf.llu.lv/sites/vbf/files/2019-12/Gramata_-_vadlinijas_compressed.pdf)

VADLĪNIJAS

DEGRADĒTO TERITORIJU REMEDIĀCIJA

IZPĒTE. PLĀNOŠANA. IZMANTOŠANA

Revitalizācija kā vietas identitātes maiņas instruments

Katras degradētās teritorijas revitalizācijai ir **individuālas pieejas stratēģija**, kas balstās uz vairākiem aspektiem – saglabājamo **telpisko struktūru**, **vietas auru un identitāti**, **politiskiem, sociāliem un ekonomiskiem** procesiem, respektējot **kultūrvēsturisko ainavas pamatni** un **dabas faktoru klātesamību**.

Pateicos par pacietību un zinātkāri!

Ainavu arhitekts, LLU profesore, Dr.arch. Natalija Ņitavska
natalija.nitavska@llu.lv, +37126442753